

जमीन

स्वातंत्र्य सैनिकांना निवासी प्रयोजनासाठी
शासकीय जमीन देण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

महसूल व वन विभाग

शासन निर्णय क्रमांक : जमीन ११०५/प्र.क्र.९८/ज-१

मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२

दिनांक : १ जून, २००७.

वाचा :- १) शासन परिपत्रक, महसूल व वन विभाग क्रमांक एस ११-२०३९५८-अ-१,
दि. १४ मार्च, १९६७

२) शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग क्रमांक एलएनडी १०७३/२९०८४९/अ-१,
दि. २ डिसेंबर, १९७४.

३) शासन परिपत्रक, महसूल व वन विभाग क्रमांक एलएनडी १०९०/२२४८६६/
प्र.क्र.१७५/ज-१, दि. २५ जानेवारी, १९९३

४) शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग क्रमांक जमीन १०९८/१२७/प्र.क्र.२१/ज-१,
दि. १२ ऑक्टोबर, १९९९

प्रस्तावना :-

महाराष्ट्र जमीन महसूल (सरकारी जमिनीचे वितरण) नियम, १९७१ च्या नियम २८ मध्ये स्वातंत्र्यसैनिकांना जमीन देण्याबाबत तरतूद करण्यात आली आहे. या नियमातील उपनियम (२) मध्ये जिल्हाधिकारी यांनी आवश्यक चौकशी केल्यानंतर लाभार्थी व्यक्तींचा राज्यात किंवा राज्याबाहेर कोठेही स्वतःचा कोणताही इमारती भूमीखंड किंवा इमारती नाही किंवा असा इमारती भूमीखंड किंवा इमारत त्यांच्या स्वतःच्या नावे नाही अशी त्यांची खात्री झाल्यास, निर्धारीत करण्यात येईल असे भोगाधिकार मुल्य दिल्यावर अशी जमीन अनन्यसंक्राम्य धारणाधिकारावर (Inalienable tenure) देता येईल, अशी तरतूद आहे. ही जमीन केवळ ग्रामीण भागातच देता येईल अशी तरतूद नाही. मात्र शासनाच्या प्रचलित धोरणानुसार स्वातंत्र्यसैनिकांना ग्रामीण भागातच निवासासाठी जमीन देण्याची तरतूद करण्यात आली आहे. तथापि उपरोक्त नियम २८ मध्ये नागरी भागातील भूखंड निवासी प्रयोजनासाठी वितरीत करण्यावर कोणतेही निर्बंध घालण्यात आलेले नाहीत. महानगरपालिका क्षेत्रात शासनाच्या स्वेच्छाधिकारात वाटप करावयाच्या १०% कोट्यामध्ये स्वातंत्र्यसैनिकांना आरक्षण असते. तसेच म्हाडा, सिडको इ. शासनाच्या गृहनिर्माण प्रकल्प राबविणाऱ्या संस्थांनी बांधलेल्या इमारतीतील सदनिकांमध्ये स्वातंत्र्यसैनिकांना आरक्षण असते. **महानगरपालिका क्षेत्रात** उपलब्ध असलेल्या शासकीय जमिनी आणि ते मिळण्यासाठी येणारी मागणी प्रचंड असल्याने शहरातील निवासाचा प्रश्न सोडविण्यासाठी महानगरपालिका क्षेत्रासाठी उपलब्ध शासकीय जमिनी प्रामुख्याने सहकारी गृहनिर्माण संस्थांना दिल्या जातात. वैयक्तिकरित्या भूखंड दिले जात नाहीत. सहकारी गृहनिर्माण संस्थांना वाटप करावयाच्या शासकीय भूखंडामध्ये केवळ स्वातंत्र्यसैनिक सदस्य असलेल्या सहकारी गृहनिर्माण संस्थांना १०% आरक्षण असते.

निवृत्ती वेतनधारक स्वातंत्र्यसैनिकांना निवासी प्रयोजनासाठी ग्रामीण भागात तसेच नागरी भागात भूखंड देणे शक्य व्हावे याकरीता महाराष्ट्र जमीन महसूल (सरकारी जमिनीचे वितरण) नियम, १९७१ मधील नियम २८ अन्वये असलेल्या तरतुदीच्या अनुषंगाने स्वातंत्र्यसैनिकांना निवासी प्रयोजनाकरीता ग्रामीण व नागरी भागात शासकीय जमीन देण्याबाबत धोरण निश्चित करण्याबाबतचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता. त्या अनुषंगाने शासन परिपत्रक दि. १४ मार्च, १९६७ व दि. २५ जानेवारी, १९९३ आणि शासन निर्णय दि. २ डिसेंबर, १९७४ व दि. १२ ऑक्टोबर, १९९९ मधील आदेश अधिक्रमित करून शासन पुढीलप्रमाणे आदेश देत आहे.

शासन निर्णय :-

अ) ज्या स्वातंत्र्यसैनिकांकडे किंवा त्यांच्या कौटुंबियांकडे (पती-पत्नी किंवा अज्ञान मुले) राज्यात स्वतःची निवासी जागा नाही आणि ज्यांचे एकत्रित कौटुंबिक मासिक उत्पन्न दरमहा रु. १०,०००/- किंवा त्यापेक्षा कमी आहे, त्यांना वैयक्तिकरित्या निवासी प्रयोजनाकरीता **महापालिका क्षेत्राव्यतिरिक्त ग्रामीण / शहरी भागातील उपलब्ध शासकीय जमीन २३० चौ.मी (२५०० चौ. फुट)** च्या मर्यादेत महाराष्ट्र जमीन महसूल (सरकारी जमिनीची विल्हेवाट), १९७१ च्या नियम २८ नुसार प्रदान करण्याबाबत पुढीलप्रमाणे कार्यपद्धती अवलंबिण्यात यावी :-

(१) स्वातंत्र्यसैनिकाने आपले सन्मानपत्र अथवा स्वातंत्र्यसैनिक सन्मान निवृत्ती वेतन मिळाल्याच्या शासन निर्णयाच्या प्रतीसह संबंधित जिल्हाधिकारी यांचेकडे अर्ज करावा.

(२) जिल्हाधिकाऱ्यांनी त्यांच्या कार्यालयातील अभिलेख तपासून संबंधित व्यक्ती स्वातंत्र्यसैनिक आहे याची खातरजमा करून घ्यावी.

(३) जिल्हाधिकारी यांना स्वातंत्र्य सैनिकांसंदर्भातील माहितीची खातरजमा करून घेण्याची आवश्यकता भासल्यास, त्यांनी शासनाच्या सामान्य प्रशासन विभाग, (स्वातंत्र्य सैनिक कक्ष) यांचेकडून मार्गदर्शन प्राप्त करून घ्यावे.

(४) जिल्हाधिकारी / आयुक्त यांनी जमीन वाटपाबाबत आवश्यक तो प्रस्ताव महसूल व वन विभागास सादर करावा.

(५) महसूल व वन विभागाने अंतिम निर्णय घेण्यापूर्वी प्रस्तावास सामान्य प्रशासन विभाग (स्वातंत्र्यसैनिक कक्ष) यांचीही सहमती घ्यावी.

ब) शासनाकडे असा प्रस्ताव प्राप्त झाल्यानंतरच संबंधित "ज" गटातील कार्यासनांनी प्रत्येक प्रकरणाच्या गुणवत्तेचा विचार करून एक खास बाब म्हणून महाराष्ट्र जमीन महसूल संहितेच्या कलम ४० च्या अधिकारांचा वापर करून महाराष्ट्र जमीन महसूल (सरकारी जमिनीची विल्हेवाट करणे) नियम, १९७१ च्या नियम २६ खाली कब्जेहक्काची संपूर्ण रक्कम वसूल करून विना लिलाव देण्यात यावी.

क) ग्रामीण तसेच शहरी भागात (महानगरपालिका क्षेत्र वगळता) स्वातंत्र्यसैनिकांना घर बांधण्यासाठी विनालिलावाने कब्जेहक्काची किंमत आकारून दिलेली शासकीय जमीन ही सवलत मानण्यात येऊ नये व अशी सवलत ज्या स्वातंत्र्यसैनिकांना यापूर्वीच मिळाली असेल, अशांना उद्योगधंद्याकरीता जमीन मिळण्याच्या सवलतीत कपात करण्यात येऊ नये.

२. हा शासन निर्णय वित्त विभागाच्या (अनौपचारीक संदर्भ क्र.८०/व्यय-९, दि.२२.२.२००७ अन्वय) सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

सही/-

(प्र. ज. मुळे)
कार्यासन अधिकारी
महसूल व वन विभाग

प्रत : सर्व विभागीय आयुक्त
सर्व जिल्हाधिकारी
सर्व मंत्रालयीन विभाग
वित्त विभाग, व्यय-९, मंत्रालय, मुंबई
सामान्य प्रशासन विभाग, (स्वातंत्र्यसैनिक कक्ष), मंत्रालय, मुंबई
मुख्यमंत्र्यांचे प्रधान सचिव, मुख्यमंत्री सचिवालय.
मा.मंत्री (महसूल) यांचे खाजगी सचिव
मा.राज्यमंत्री (महसूल) यांचे खाजगी सचिव
प्रधान सचिव (महसूल) यांचे स्वीय सहायक
महालेखापाल, महाराष्ट्र राज्य मुंबई/ नागपूर
अधिदान व लेखाधिकारी, मुंबई.
निवासी लेखा परिक्षा अधिकारी, मुंबई
ज समुहातील सर्व कार्यासने, महसूल व वन विभाग.
कार्यासन ज-१, महसूल व वन विभाग निवडनस्ती.